

ČITANJE KAO ISHODIŠNA KOMPETENCIJA – IZ DRUŠTVA ZNANJA U DRUŠTVO ČITANJA

Karol Visinko
ČITANJE – POUČAVANJE I UČENJE

Školska knjiga, Zagreb, 2014.

Knjiga *Čitanje – poučavanje i učenje* Karol Visinko, redovite profesorice u trajnom zvanju na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci i predstojnice Katedre za metodiku i opće filološke predmete, ulazi u širi kontekst koji je određen s više općih silnica:

1. Trajanje krize hrvatskoga gospodarstva.
2. Ispodprosječni rezultati koje hrvatski učenici pokazuju u ispitivanjima obrazovnih kompetencija.
3. Smanjivanje, gotovo nestajanje čitateljske publike.

U takvoj se situaciji očekuje da obrazovanje u punoj vertikali preuzme vodeću ulogu i knjiga Karol Visinko pokazuje da čitanje ima središnju ulogu u procesu stjecanju obrazovnih kompetencija koje su temelj cjeloživotnog učenja. Prema autorici, čitanje treba biti u središtu obrazovnog procesa. Čitateljska kompetencija ne obuhvaća samo književne tekstove, već je u osnovi recepcije i razumijevanja neknjiževnih tekstova. Razvoj čitateljske kompetencije temelji se na čitateljskom užitku. Koliko god aktivnosti povezane s čitanjem postajale složenije, treba „zadržati”, ističe Visinko, „naviku čitanja radi uživanja, sa zanimanjem i radošću” (str. 13.). Ta je uživateljska dimenzija čitanja presudna u oblikovanju spoznajne dimen-

zije čitanja. Ili, rječnikom Bloomove taksonomije, afektivna i psihomotorična dimenzija imaju središnju ulogu poticanja i održavanja one kognitivne.

Zato Visinko mijenja uhodan način izlaganja sadržaja u metodičkoj literaturi. Knjiga se sastoji od tri poglavlja koja se dalje granaju u potpoglavlja. Prvo poglavlje je naslovljeno „Strateški dokumenti, školski predmet Hrvatski jezik, nastavni programi i čitanje”; drugo poglavlje nosi naslov „Stjecanje kompetencije komunikacije na materinskom jeziku”; treće je poglavlje naslova „Mogućnosti čitanja”. Drugo poglavlje posebno je namijenjeno budućim i sadašnjim profesorima hrvatskog jezika i književnosti, ali i drugim područjima filologije te informacijskih i komunikacijskih znanost. Prvo i treće poglavlje posvećeno je znanstvenicima drugih disciplina koje su izravno povezane s obrazovanjem poput psihologa i pedagoga, ali i onim znanstvenim područjima koja su u neizravnoj vezi s čitanjem, poput matematike ili tehničkih znanosti. Međutim, knjiga bi svojim tezama i načinom izlaganja mogla naći put i do šire čitateljske publike, a može biti od iznimne koristi roditeljima.

S obzirom na postavljenu okvir prikaza, podimo od drugoga poglavlja. Ono je posvećeno čitanju kao kompetenciji i nje-

govoj povezanosti s kompetencijom komunikacije na materinskom jeziku. Podsjećamo, osnovna je teza knjige da ove kompetencije trebaju biti u središtu obrazovnog procesa. Tu profesorica Visinko unosi niz inovacija među kojima se posebno ističu uspostava učeničkog rječnika i strategije za njegovo poučavanje te oblici ispitivanja čitalačke pismenosti (str. 55ff). Ovo je poglavlje u većem dijelu posvećeno razvijanju čitateljske kompetencije u nastavnom procesu. No Visinko naglašava doprinos razvoju te kompetencije u izvannastavnim okolnostima koje mogu biti sistematizirane, kada knjižnice preuzimaju važnu ulogu u promicanju čitanja i nesistematizirane, u slučaju posebnih čitanja. Visinko zacrtava poticanje čitanja kao mjesto transformacije knjižničnih ustanova u interaktivne prostore, koji kroz programe popularizacije čitanja doprinose razvoju, njegovanju i očuvanju te kompetencije od najranije do zrele životne dobi. Visinko uvodi koncept posebnoga čitanja koje se odnosi na „neobavezna, slobodna čitanja koja pridonose neograničenostima ljudske duše” (str. 10.). Ta se posebna čitanja javljaju izvan i nakon formalnog obrazovanja (str. 161ff). Visinko naglašava važnost poticanja takvih lutajućih čitanja koja često mogu dovesti do kristalizacije različitih aspekata kompetencije.

Inovativnost, ali i provokativnost knjige dolazi do izražaja u prvom i trećem poglavlju. U prvom se poglavlju iscrpno analiziraju europski i hrvatski strateški dokumenti u kojima se naglašava važnost poticanja i razvoja čitateljskih kompetencija. Visinko podsjeća na *Smjernice za strategiju odgoja obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2012) koje u skladu s humanističkim usmjerenjem zagovaraju razvoj

stvaralaštva i promicanje kulture nenasilja, tolerancije s kritičkim odnosom prema neprihvatljivim vrijednosnim usmjerenjima. U tim strateškim ciljevima Visinko uvjerljivo pokazuje da razvoj čitateljske kompetencije može imati središnju ulogu.

Razmatrajući strateške dokumente, metodičke kompetencije nastavnika, koncepciju otvorenoga metodičkog sustava – predmetnoga kurikulumu i položaj čitanja u nastavnim programima, Visinko dolazi do ključnoga prijedloga reforme predmetnog kurikulumu. Prema autorici, prava bi se reforma ostvarila razdvajanjem predmetnih sadržaja na dva samostalna predmeta od kojih bi se jedan odnosio na književnost a drugi na hrvatski jezik, pri čemu bi u oba predmeta bilo uključeno jezično izražavanje kao temeljno nastavno područje. Tome Visinko pridodaje uvođenje medijske kulture u oba nastavna predmeta.

U *Smjernicama za strategiju odgoja obrazovanja, znanosti i tehnologije* u središte se pozornosti stavljaju ključne kompetencije koje, osim komunikacije na materinskom jeziku, uključuju komunikaciju na stranim jezicima, matematičku kompetenciju i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnici, digitalne kompetencije, metodičke kompetencije, socijalne i građanske kompetencije, inicijativnost i poduzetnost te kulturnu svijest i izražavanje. U trećem poglavlju „Mogućnosti čitanja” profesorica Visinko pokazuje vezu između čitanja i ostalih kompetencija.

Dakle, s obzirom na polazište ovoga izlaganja još jednom ističem dvije teze knjige profesorice Visinko koje bi mogle postati dio rasprave stručne i šire rasprave. Prva se odnosi na reformu predmetnog kurikulumu po kojoj bi se nastava književnosti i hrvatskog jezika razdvojila

u dva nastavna predmeta (str. 31. i 40.). Druga teza odnosi se na povezanost poticanja i razvijanja kompetencije čitanja s razvojem drugih ključnih kompetencija: „I to zahvaljujući onima koji školu čine živom, dinamičnom tražiteljicom znanja i iskustava koje ne mogu sva stati i numerirane ishode, niti se mogu sva obraditi optičkim čitačima” (str. 9.).

Danas se smatra da se obrazovanje može unaprijediti uvođenjem tehnoloških inovacija, dok se s druge strane bilježi opadanje ključnih kompetencija u učenika u hrvatskim školama. Dok se s jedne strane zagovara društvo znanja, s druge se sve dublje tone u njegovu suprotnost. Međutim, najbolje rezultate u čitateljskim, ali i ostalim kompetencijama, pokazuju učenici tehnološki najrazvijenijih zemalja Japana, Kine i Koreje. Konceptija cjelovitosti obrazovanja, koja je kulminirala u konceptu humboltovskog sveučilišta, i dalje se nazire obavezujućim strateškim dokumentima, potrebno je samo, kako predlaže profesorica Visinko, pomnije čitanje (str. 17.–18.).

Izlazak knjige *Čitanje – poučavanje i učenje* podudara se s pokretanjem Cjelovite kurikularne reforme u ranom i predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju Republike Hrvatske. I u toj se reformi, unatoč deklarativnom isticanju igre i imaginacije kao sastavnica obrazovnog procesa, oslanja na pretpostavku da učinak i uspješnost učenja ovise o njegovoj primjenjivosti i povezanosti sa svakodnevnim iskustvom učenika. Ali, kao što je to isticao Jerome Bruner šezdesetih godina 20. stoljeća u glasovitoj kritici Deweyja i progresivista, cilj je učenja iskoračiti iz područja neposrednog i poznatog iskustva. Brunerova se obrazovna reforma temeljila na prelasku iz učenja kroz primjenu na učenje kroz otkrivanje (*discovery learning*) i postavljanje problema umjesto prihvaćanja i primjene gotovih rješenja. U tom kontekstu, knjiga Karol Visinko *Čitanje – poučavanje i učenje* još je jedan od dokaza važnosti humanističkih znanosti nacionalnih filologija u obrazovanju.

Aleksandar Mijatović